

Пшениците на древността - Лимец

Автор(и): Растителна защита

Дата: 24.11.2014

През последните 10–15 години във връзка с настъпилите сериозни промени в българското земеделие се повиши интересът на редица частни стопани и фермери от различни региони на страната към лимеца - древна зърнено-житна култура. Освен в специализираните земеделски издания за нея се заговори и в предавания по българското радио и телевизия, като често се поставя въпроса защо не се отглежда вече лимец в България?

През 2002 г. беше изработен един доста сериозен пилотен инвестиционен проект за България – Булфаро за отглеждане на екологично чиста пшеница от древния сорт Фаро с осигурено изкупуване на пазарите в ЕС и САЩ. Проектът беше представен от „Норд Шипинг“ ООД Русе, България, съвместно с Програмата за американски инвестиции в България – Калифорния, САЩ и Института за зърнени култури - Рим, Италия. Този прекрасен проект обаче по неизвестни за нас причини не проработи.

Според класификацията на руския учен К. А. Фляксберг от 1929 год., допълнена през 1935 год. съществуват следните видове лимец: див еднозърнест лимец – *Triticum aegilopoides* Bal. (Link.) = *Tr. spontaneum* Flaksb., див двузърнест лимец - *Tr. dicocoides* Korn., културен еднозърнест лимец – *Tr. monosocum* L., културен двузърнест лимец – *Tr. dicocum* Schubl. (Schrank).

В Западна Европа към групата на лимеците се отнася и хексаплоидната пшеница спелта – *Tr. spelta* L.

Еднозърнест лимец (*Tr. monosocum* L.). Класовете на този лимец са дребни до средно едри. Класът има чупливо вретено и се разпада на класчета при узряването. Обикновено всяко класче съдържа по едно зърно.

Еднозърнестият лимец е дребно растение, което почти не поляга. Разпространени са форми, които не са възискателни към топлината и са силно сухоустойчиви. Отличава се с голяма резистентност на гъбни заболявания, поради което световноизвестният руски генетик Николай Вавилов определя *Tt. monosocum* като акумулатор на комплексен имунитет.

Поради ниската продуктивност, трудното овършаване и чупливостта на класа не представлява интерес за производството.

Тук ще бъдат представени някои резултати от изпитването на лимец в Семенарска къща „Садово „. През първата година сеитбата беше извършена кръстосано в две посоки в края на м-ц октомври със сеитбена норма 20 -25 кг/дка. Семената не бяха обеззаразени. Не беше приложено никакво торене и пръскане с хербициди, фунгициди и инсектициди. Отгледан беше много добър в здравно отношение посев на 40 дка от който беше получен среден добив 217 кг/дка.

През 2012 год. в демонстративни опити на СК“Садово“бяха реализирани следните добиви: с. Паскалево, Добричко – 100 кг/дка, с. Овча могила, В. Търново – 108 кг/дка, с. Окоп, Ямболско – 123 кг/дка, с. Добрич, Елхово – 300 кг/дка, с. Церетелево, Пловдивско - 277 кг/дка и гр. Опака, Търговище – 390 кг/дка. Средният добив от 6-те опита е 216,3 кг/дка.

Зърното се характеризира със следните показатели: абсолютна маса - 31,86 до 32,52 г, хектолитрова маса – 45,6 до 59,8 кг и съдържание на мокър gluten - 16,0 %.

В друга серия от три опита са регистрирани следните резултати: СК“Садово“ - 200 кг/дка, с. Кънчево, Казанлъшко – 118 кг/дка и най-нисък добив е получен в с. Паничерево - 54 кг/дка.. Средният добив от тези три опита е 124 кг/дка.

Двузърнестият лимец (*Tt. dicocum Schrank*) е вид, към който генетиците и селекционерите проявяват голям интерес поради широкия полиморфизъм, високата жизненост и имунитет и особено невзискателността му към условията на отглеждане. Той се характеризира с добра ранозреелост. Установени са дори ултраниозреели образци. Важен признак е устойчивостта на болести - ръжди и брашнеста мана. Така индийският сорт Kharli е източник на имунитет към стъблена ръжда. Двузърнестият лимец се отличава с високата си устойчивост към праховитата главня. Не се напада от шведска муха. Освен това има високо съдържание на протеин в зърното , което достига до 23,9 %, а някои образци притежават и висока сухоустойчивост.

Класовете на този лимец са сбити, като двуредната им страна е по-широка от лицевата. В класчето има обикновено две зърна. Използува за храна и за фураж. По плътност класът е близък до твърдата пшеница, но е много по-тесен. Поради ценните си качества двузърнестия лимец представлява определен интерес за селекцията на пшеницата. В света има редица сортове от този вид , като особено интересни са сортовете Vernal u Kharli.

От групата на двузърнестия лимец най-известният сорт е Фаро (FARRO) – от фараон, тъй като се смята, че в древността фараоните са се хранили с тази пшеница и по време на Римската империя, това е било основната храна на римските войни. Характерното за тази пшеница е, че тя се отглежда като полупрIMITивен, полудив вид, което я прави изключително устойчива на всякакви заболявания и неприятели, суша, студ, киша и др. Природата е усъвършенствувала този вид, за да може да оцелява. Заради неговата устойчивост не се налага и третиране с хербициди. Кореновата система на Фаро е много по-мощна от тази на обикновената пшеница. Благодарение на това Фаро усвоява от почвата много повече хранителни вещества и влага и не се нуждае от наторяване. Поради своята устойчивост и жизненост Фаро може да вирее на непретенциозни терени – не особено плодородни земи и полупланинските региони с надморска височина 1200 – 1400 м.

Заради устойчивостта на болести при Фаро не се налага ежегодна ротация на културата, обикновено се прилага следната схема : три години Фаро, една година друга култура и отново три години Фаро. Пшеницата Фаро е особено популярна в Италия и намира изключително голямо приложение в традиционната италианска кухня за приготвяне на супи, за богати на протеини каши, за производство на Corn flakes и други. Зърното е добра алтернатива на ориза и други варива. То е особено подходящо за детски храни Cereals поради високото си протеиново съдържание.